

Natuur als koopwaar

AUTEUR BEN DERUDDER FOTOGRAFIE ANNA TATTI

De bijdragen in dit themanummer tonen aan dat water op dit moment volop in de belangstelling staat van sociaal-ruimtelijke onderzoekers. Deze interesse lijkt illustratief te zijn voor een bredere trend waarbij het sociaal-geografische onderzoek de 'natuur' herontdekt. Na een periode van verwijdering tussen de sociale en de fysische geografie kunnen we daarom spreken van een hernieuwde toenadering. De geografie lijkt dan ook in zekere zin weer een beetje te willen worden wat het vroeger was: de wetenschap bij uitstek die een brug slaat tussen de studie van de sociale en de fysische aspecten van de wereld om ons heen. Deze 'back to the roots'-beweging betekent echter geenszins dat het huidige onderzoek ook op methodologisch vlak opnieuw aansluiting zoekt bij de 'klassieke' geografiebeoefening. Die maakte in essentie een regionale synthese van 'relevante' sociale en de fysische kenmerken van bepaalde streken. De geografen van vandaag de dag nemen echter niet langer genoegen met dergelijke oppervlakkige beschrijvingen: ze proberen de complexe wisselwerking tussen het sociale en het fysische milieu te analyseren en te begrijpen en maken daarbij gretig gebruik van theorievorming. Een knap staaltje van dergelijk theoretisch onderbouwd onderzoek

naar de wisselwerking tussen het 'sociale' en de 'natuur' kan men vinden in het boek 'Social Power and the Urbanization of Water' van Erik Swyngedouw. In dit boek analyseert de auteur de circulatie en distributie van drinkwater in en rond de miljoenenstad Guayaquil in Ecuador. De nadruk ligt vooral op het documenteren en het analyseren van de machtsstructuren en -verhoudingen die werkzaam zijn bij de organisatie van de waterdistributie in dit sterk verstedelijkt gebied. Alhoewel dit boek op het eerste gezicht misschien erg specifiek lijkt in de zin dat hier één enkele case gedetailleerd wordt doorgelicht, kan worden vastgesteld dat Swyngedouw met dit boek grootsere ambities koestert. Hij probeert de lezer duidelijk te maken op welke manier bepaalde mensen, instellingen en bedrijven de natuur in een stedelijke omgeving naar hun hand zetten om er de vruchten van te plukken. En die vruchten zijn natuurlijk het kapitaal dat ermee verdiend kan worden. Het hoeft dan ook niet te verbazen dat het theoretische analysekader van Swyngedouw een marxistische leest is geschied; de geest van zijn leermeester David Harvey waart op ondubbelzinnige wijze door het boek. Het boek bestaat uit drie delen, waarbij Swyngedouw in het eerste deel zijn theoretische analysekader voorstelt. De eerste twee hoofdstukken bevatten een stapsgewijze constructie van een pol-

tiek-ecologisch raamwerk dat moet helpen om de relatie tussen de maatschappij en de natuur op systematische wijze te analyseren. Voor wie gelijkgestemd is of vertrouwd met het vroegere theoretische werk van Swyngedouw bevatten deze eerste twee hoofdstukken weinig verrassende inzichten, maar voor nieuwkomers vormen ze een essentiële introductie tot de rest van het boek. In het derde hoofdstuk worden vervolgens de inzichten uit de eerste twee hoofdstukken in algemene termen getoetst aan de Latijns-Amerikaanse situatie. De niet zo verrassende conclusie is dat belangrijke delen van de bevolking in Latijns-Amerikaanse steden eenvoudigweg geen toegang hebben tot drinkbaar water. Deze vaststelling vormt de directe aanloop tot het tweede deel van het boek, waarin op basis van een gedetailleerde doorlichting van de organisatie van de drinkwaterdistributie in Guayaquil een concrete analyse wordt gemaakt van de uitsluitingsprocessen die uitmonden in de extreem onevenwichtige toegang tot water.

Het tweede deel van het boek bevat de eigenlijke analyse van de politiek-ecologische dynamiek die de waterdistributie in Guayaquil kenmerkt. Deze analyse is opgebouwd volgens twee parallelle trajecten. In eerste instantie maakt Swyngedouw aan de hand van een gedetailleerde historische schets een reconstructie van de totstandkoming van de hedendaagse situatie. In tweede instantie probeert hij de concrete rol en functie van de belangrijkste actoren te ontleden. Hij richt zich daarbij eerst op 'formele' actoren, zoals de Wereldbank, de nationale overheid en de lokale, recent geprivatiseerde waterschappen en daarna op de 'informele' actoren die munt proberen te slaan uit de structurele waterschaarste bij een groot deel van de bevolking. De vier hoofdstukken waaruit deel twee is samengesteld geven elk apart al een goed idee over de processen en mechanismen die uitmonden in een onrechtvaardige toegang tot drinkwater. Maar het is in het derde deel dat Swyngedouw het plaatje pas echt volledig maakt. In dit laatste deel worden namelijk de specifieke inzichten uit de casestudie gecombineerd met de algemene inzichten uit het politiek-economisch analysekader om de eigenlijke doelstelling van dit boek te bereiken: een grondige analyse van de wijze waarop in een kapitalistisch georganiseerde samenleving de 'natuur' tot koopwaar wordt gemaakt en de verregaande gevolgen die dit heeft voor de armsten.

Conform zijn marxistisch geïnspireerd analysekader beperkt Swyngedouw zich in de conclusies van zijn boek niet tot een neutrale sociaal-theoretische discussie. Op verschillende punten engageert de auteur zich nadrukkelijk door - soms op verrassend concrete wijze - aan te geven hoe een aantal van de onrechtvaardigheden kan worden aangepakt. Het spreekt voor zich dat de enige 'echte' structurele oplossing erin bestaat dat het kapitalisme en het bijhorende winstbejag geen rol mag spelen in de wijze waarop de maatschappij gebruik maakt van het fysische milieu. Ondanks het vrijwel onversneden marxisme is dit boek geenszins een ongenueanceerd en drammerig politiek pamflet. Een aantal mensen zal het ongetwijfeld niet eens zijn met Swyngedouws visie, maar dat betekent niet dat ze dit boek links moeten laten liggen. Het sterkste punt aan dit boek is namelijk de balans tussen wetenschap en engagement. Het boek is enerzijds een sociaal-wetenschappelijk werk van hoog niveau. Anderzijds slaagt de auteur er ondanks die theoretische inslag in om zich niet te verliezen in gemakzuchtige neutraliteit.

Dit boek is een must voor elke sociaal-geograaf die zich interesseert voor natuur in het algemeen en water in het bijzonder. Het boek is echter ook vanuit methodologisch oogpunt een aanrader, omdat het een goede waardemeter is voor de fundamentele veranderingen

die binnen de geografie zijn opgetreden. Dit is geen vrijblijvende beschrijving van de circulatie van drinkwater in een bepaald gebied, maar een fascinerende poging om de concrete vorm ervan te begrijpen.

Ik ben enthousiast over dit boek, maar er zijn ook twee minpunten. Een eerste punt van kritiek is de vaststelling dat Swyngedouw niet de aangenaamste schrijfstijl hanteert. Een boek dient voornamelijk geëvalueerd te worden op de inhoud, maar dat neemt niet weg dat het spijtig is dat de zinsconstructies uiterste concentratie vragen: de zinnen zijn soms erg lang door het grote aantal adjectieven en uitwijdingen.

Een tweede punt van kritiek betreft een beperking in het theoretische raamwerk dat de auteur ontwikkelt en aanwendt. Ik kan me niet van de indruk ontdoen dat de - voor dit onderwerp toch cruciale - 'onderontwikkeling' van Guayaquil op vrijblijvende wijze wordt binnengesmokkeld in de theoretische discussies. Hoewel de

Een belangrijk deel van de Latijns-Amerikaanse bevolking heeft geen toegang tot drinkwater.

ongelijke toegang tot drinkwater een wereldwijd probleem is, lijkt het duidelijk dat de uitsluitingsprocessen in steden als Guayaquil in belangrijke mate bepaald worden door de (structureel) gedepriveerde positie die dergelijke steden bekleden in de wereldeconomie. Deze vaststelling speelt een belangrijke rol in het boek, maar wordt vreemd genoeg niet expliciet opgenomen in het theoretische raamwerk dat Swyngedouw in de eerste twee hoofdstukken ontwikkelt. Op die manier wordt gesuggereerd dat de uitsluitingsmechanismen die in het hele boek worden blootgelegd het gevolg zijn van een universele kapitalistische logica, die hoogstens op verschillende plaatsen en tijdstippen op ietwat andere wijze aan de oppervlakte komt. De rol van de perifere positie van steden zoals Guayaquil lijkt mij echter belangrijk genoeg om er ook in theoretische termen aandacht aan te besteden.

Swyngedouw, E. (2004) *Social Power and the Urbanization of Water: Flows of Power*. Oxford: Oxford University Press.

Literatuurselectie

Castree, N. (2005) *Nature*. London: Routledge.

Harvey, D. (1996) *Justice, Nature, and the Geography of Difference*. Oxford: Blackwell.

Kaika, M. (2004) *City of Flows: modernity, nature and the city*. New York: Routledge.

Whatmore, S. (2002) *Hybrid Geographies. Natures, Cultures, Spaces*. Sage: London.